

Hárman a tandemben

Csatlós Judittal és Somogyi Zsófiával, a *Tandem* című kiállítás kurátorával Lénárd Anna beszélget

A kooperációból fakadó kreativitás lehetőségeinek széles skáláját mutatja be a Miskolci Kortárs Művészeti Intézet által szervezett *Tandem – kortárs művészek kapcsolatban* című kiállítás.¹ A koncepció szelleméhez méltóan a kurátori munka is együttműködés eredménye, Csatlós Judit és Somogyi Zsófiáé, így a recenzió írójának sem volt kedve a magányos szószaporításhoz, ehelyett rögzítette a hármas között, a tárlatnézés során lezajlott beszélgetést.

☛ **Lénárd Anna:** *Hogyan született meg a tandem-koncepció?*

☛ **Csatlós Judit:** Eredetileg a *CineFest*hez – a fiatal filmesek nemzetközi fesztiváljához² – kapcsolódott volna a kiállítás, melynek ezévi tematikus blokkja a nőket állította a középpontba. A Fesztivál ennél szorosabb megkötést nem fogalmazott meg. Mikor végiggondoltuk a lehetőségeket, hogy mit is mondhatnánk ezzel a témával kapcsolatban, ami kicsit túllép a szokásos „nőművész”-megközelítésen, arra jutottunk, hogy a nőket a mindennapi társadalmi kapcsolataikon keresztül próbáljuk megjeleníteni, aminek eredményeképpen így egyfajta „kapcsolathálózati” megközelítés került előtérbe. Ugyanakkor a pusztán szociometriai ábrázolás mellett fontosnak tartottuk, hogy legyen olyan momentum is, amely művészet-stratégiailag is megfogalmazódik... Így merült fel, hogy maguk a művek is kapcsolatok eredményeként, szoros együttműködésként jöjjenek létre. Mivel pénzügyi okokból a kiállítás nem valósulhatott meg a fesztivál idejére, volt lehetőségünk újragondolni a koncepciót és a kiállított műveket. Ennek során előtérbe került az alkotói módszer felőli megközelítés: olyan műveket válogattunk össze, amelyek két vagy több ember együttműködésével, részvételével jöttek létre. Persze ennek számtalan szintje és formája van: vannak munkák, amelyek elsősorban a művészek saját személyes, intim kapcsolatait tematizálják, illetve arra reflektálnak, s vannak olyanok, amelyek esetében a művész szervező, aki a munka során időpontokat beszél meg, egyeztet, addig talán számára is ismeretlen embereket próbál meg rávenni egy feladatra. A „Tandem” a kiállítás címében nem azt jelenti, hogy a művész a kapcsolatairól beszél, hanem azt, hogy másokkal közösen hoz létre művet, tehát az alkotói módszerre vonatkozik.

☛ **Somogyi Zsófia:** Annyit tegyünk hozzá, hogy ezen a tandemben úgy tűnik, mindig hárman ülünk: a Miskolci Kortárs Művészeti Intézet (M-ICA) kurátora, NAGY SZILVIA nélkül tekerhettünk volna Csibével (Csatlós Judittal) bármennyit... A M-ICA megszerette a *CineFest*re készített terveket, és amikor lehetőség adódott, megkerestek minket, hogy immár önálló projektként hozzuk létre a kiállítást. Mi pedig, megörülve a lehetőségnek, változtattunk-szűkítettünk a temati-

kán. Amikor aztán miénk lett a terep, annyi történt, hogy a kapcsolatokra került a hangsúly. Nem is sokat változott a műtárgylistánk.

☛ **LA:** *Rögtön az első munka az előtérben CHILF MÁRIA Naplója (1997-1999), mintha ellentmondana ennek a koncepciónak... Hiszen naplót magányosan írunk, magunkról magunknak, akkor is, ha nem szövegből, hanem akvarellfestmények kis kockáiból áll az elmesélt történet...*

☛ **SZs:** Igen, igaz, a napló magányos műfaj... Persze, ha egyetértünk azzal, hogy a gondolkodás belső párbeszéd, akkor azért árnyalódik a kép...

☛ **Csj:** A mű mellett szólt (számomra legalábbis) egy nem annyira művészi, mint inkább társadalmi jelenség, miszerint a narratív élettörténet-kutatások – pontosabban az elmesélt, leírt élettörténetek elemzése – során karakteres különbség vehető észre a férfiak és a nők által megalkotott történetek közt: a férfiak elbeszéléseiben ők maguk a „főszereplők”, a nők inkább másokhoz viszonyítva, kapcsolatokat hangsúlyozva konstruálják meg saját történeteiket. Ebből a szempontból kaphatott jelentőséget Chilf Mari *Naplója* egy ilyen kontextusban.

☛ **SZs:** Másfelől ez a napló párhuzamba állítható a vele szemben függő alkotással, a *Brumival bármi megtörténhet* (2005) című akvarellsorozattal.³ Ez is Chilf naplója, de másképp, másfajta szemszögből, ahogy mi magunk is ezerféleképpen tudunk reagálni a minket érő különféle eseményekre.

☛ **Csj:** Amikor felmerült a *Napló* kiállításának lehetősége, voltak kétségeink, pontosabban kérdéseink: vajon az is felfedezi-e az összefüggést a két sorozat között, aki nem ismeri a mögöttük rejlő konkrét történeteket? A *Napló* a *Brumival bármi megtörténhet* előzményét rejt magában, nemcsak a felbukkanó képi ismétlődések, hanem a történet fordulópontjait, sorsforduló előzményét, a mindennapok mozaikjait, az apró történéseket tekintve is...

☛ **LA:** *Chilf akvarelltechnikájára jellemző, hogy ettől az anyagtól talán teljesen nem megszokott módon piszkálja lelkünk sötét bugyrait. Egyszerre bánik hozzáértően és kegyetlenül ezzel a lírai, lágy anyaggal...*

☛ **SZs:** Szerintem nem ő kegyetlen, hanem az, amit mutat, az a dolog, ami bármelyikünkkel megtörténhet. Maga az a tény kegyetlen, hogy tényleg bármi megtörténhet... Furcsa helyzet, mert Brumi a főhős – de eleinte mintha ketten lennének, két személyről szól a történet. Aztán Brumi emberalakot ölt, antropomorfizálódik, és akkor már tudjuk, hogy az ember-alakú főszereplővel is azonos, aki viszont egyedül van... És aztán Brumi lesz az, aki szájába veszi a pisztoly-csővet. Nagyon sokrétű, hogy ki kicsoda a soro-

1 *Tandem – Kortárs művészek kapcsolatban*. Miskolci Galéria – Rákóczi-ház (www.miskolcigaleria.hu), 2009. február 20. – 2009. március 30.

Kiállító művészek: CHILF MÁRIA, CSOSZÓ GABRIELLA, KORONCZI ENDRE, MAJOROS ZITA–KATARINA ŠEVIĆ, ORAVECZ TÍMEA ANITA, ORBÁN GYÖRGY, SZABÓ BENKE RÓBERT
Kurátorok: CSATLÓS JUDIT, SOMOGYI ZSÓFIA

2 *5. CineFest – Fiatal Filmesek Nemzetközi Fesztiválja*, Miskolc, 2008. szept. 14 – 21. (www.cinefest.hu)

3 *Brumival bármi megtörténhet*. Karton Galéria 2005. jan. 20 – febr. 19. (Ld. Nagy Barbara: *A metafizikaívá növesztett bűntudat illúziója képekben*. Balkon, 2005/2.)

CHILF MÁRIA
Brumival bármi
megtörténhet;
berendezkedni
a hiányra, 2005

KORONCZI ENDRE
Kikényszerített
vallomás,
2007-2008
© fotó:
Koronczi Endre

Engem mint személyt az határoz meg, hogy mit gondolok, döntök, érzek, értékelek, hiszelek, becsülök, szeretek, utólok, kívánok, remélek, hiszek, mitől félek és mire kötelezem el magam. Ezek a választások határozzák meg a személyiségemet, és mindez a változás folyamatában van. :)
\"Számítalan kilométert gyalogoltam, hogy felfedezzek dolgokat, amelyeket már tudtam, mindnyájan tudunk, csak oly nehéz elfogadni őket.\"

ORBÁN GYÖRCV
RandOm,
2007-2008
lambda print,
30 x 80 cm

zatban. Többféle arcunk van, és különféleképpen azonosulunk, válunk eggyé azzal, akit szeretünk. Az első képen két mackó ücsörög duzzogva, egymásnak háttal. Az utolsón éjfekete és mély vörös háttér előtt már csak egyiküket látjuk, a másik a szíve helyére került: elveszít(het)ünk valakit a valóság egyik szintjén, de az mégis örökre velünk marad egy másikon.

☛ **LA:** *Nemcsak Brumi és a művész, de Brumi és a néző között is elindul egyfajta interakció, identifikáció, hiszen Brumi lehet te, én, bárki. Ami veled történik, velünk is megtörténhet... a néző számára könnyű azonosulni a főszereplővel és/vagy Brumival, és így belépni a képbe. Ez részben a címadó hívómondatoknak is köszönhető – B felderítő úton tudattalanjában vagy B felnő problémáihoz...*

☛ **CSJ:** *Persze, fontosnak tartottuk, hogy a részvétel lehetősége adott legyen a nézők számára is: ha nem is minden mű esetében, de többnyire legyenek olyan pontjai a kiállításnak, amelyek akár a személyes érintettségen keresztül is megkönnyítik az értelmezést. Ez a szempont összefüggésben van azzal is, hogy a munka megkezdésekor még szó volt arról, hogy a CineFesthez fog kapcsolódni a kiállítás, így nemcsak kifejezetten képzőművészeti érdeklődésű közönséggel számoltunk.*

☛ **LA:** *A kortárs képzőművészet rejtjeleit nem ismerő „civil” közönség számára talán KORONCZI ENDRE Kikényszerített vallomás (2007-2008) című videóinstallációja a leghozzáférhetőbb. Koronczi tíz nőt kért meg arra, hogy valljanak szerelmet neki és kamerájának. A lezajlott párbeszédet rögzítő videóinstalláció ugyanúgy nézhető, akár egy riport a tévében. Külön érdekes, hogy a művész öt riportalanyt, vallomástévőt ismert korábban, ötöt pedig nem, így drámai a különbség a két csoport között.*

☛ **CSJ:** *A különbség a személyes viszonyok szerint artikulálódik... akik nem ismerték korábban a művészt, azok eljátszanak egy vallomást, az ismerősökkel inkább egy beszélgetés alakul ki a szeretet kifejezéséről, magára a vallomásra pedig nem kerül sor.*

☛ **LA:** *Talán éppen azért, mert beelátunk valamibe, ami a hétköznapi életben nem hozzáférhető, és ez a situáció még nehezebb, ha tudjuk, hogy ismernek minket. Miközben meguntatlanul kukkoljuk a bulvárlapokat, rá kell jönnünk, hogy hamarabb találkozhatunk valaki meztelen testével egy címlapon, mint hogy meghallgathassuk, hogyan vall szerelmet a számára kedvesnek. Talán a néző és a művész voyeur-pozíciója a hatás egyik oka?*

☛ **CSJ:** *A „voyeur” abból a szempontból kényes kifejezés, hogy alapvetően egy kiegyensúlyozatlan hatalmi pozíciót rejt magában, azaz felteveli, hogy a leskelődő rejtve marad, míg a másik kiszolgáltatottá válik. Nem beszélve arról, hogy az úgynevezett leskelődő által alko-*

tott kép esetleg eltakarja a meglesett saját maga által mutatott vagy mutatni szándékozott arcát. Ez a szituáció, azaz a „ki kit néz” kérdése a dokumentarizmus, és nemcsak a képzőművészet – hanem általában a különféle reprezentációk, mint az irodalmi vagy tudományos ábrázolás – kapcsán a 70-es évektől kezdve lényegbevágó. Folytonosan felmerül a kérdés, hogy a kortárs emberképek hogyan tudják kiegyenlíteni a képalkotás és befogadás (ezt a történetileg öröklött) felemás hatalmi viszonyait. Ebből a szempontból a *Kikényszerített vallomások* nagyon fontos momentuma, hogy a művész, aki a helyzetet generálta, saját magát, a saját arcát is végig megmutatja.

☒ **SZs:** Én azt szeretem ebben a munkában, hogy magamban végig vitatkozom a benne szereplő nőkkel. Endre nagyon meleg és kedves mosolya olyan néhol, mint egy terapeutáé, aki tudja, hogy a másinak most éppen esetleg nehéz szavakba öntenie, amit gondol, vagy, csak azért nem hétköznapi, mert őszinte egy nagyon intim témával kapcsolatban... szóval, én vitatkoztam a nőkkel. Nagyokat ellenkeztem az „értelmiségi” nővel (az egyikkel), aki váltig állítja, hogy ne mondjuk ki azt a szót, hogy szeretlek..., de olyan is volt, akivel egyetértettem.

☒ **LA:** *El is kell jutni odáig, hogy vallomást tehessünk. A társkeresésnek pedig egyik legmodernebb eszköze az internet. Társkereső site-jain mindennapos problémája a legtöbb júzernek, hogyan mutassa be saját magát.* ORBÁN GYÖRGY *RandOm fotósorozatát (2007-2008) a neten talált, gyakran sematikus társkereső szövegek ihlették, ezeket adta oda ismerőseinek, hogy válasszák ki a hozzájuk közel állót, és a róluk készített portréfotóhoz ezt a szöveget illesztette kommentként. Fotósorozata valójában a portré műfajának aktualizálása. A bemutatás-bemutatkozás nyelve megbillen, hiszen amatőr, talált szöveg kíséri a művészi képet. Ezzel a munka finoman rákérdez a professzionalitás kérdésére is. Vajon ki tud engem jobban bemutatni? Én, aki ismerem magam, avagy a művész, aki „lát” és beszél a bemutatkozás – ez esetben – vizuális nyelvét...*

☒ **CSJ:** Nehéz ügy, hogy ki tud engem jobban bemutatni – saját magam vagy valaki más. Mindkét esetben a legelőnyösebb, ugyanakkor leginkább jellemzőnek vélt arcát mutatja az ember, legyen az egy más által készített portré vagy egy önarckép. Persze a kérdés számomra inkább az, hogy kinek mutathatom meg magam... más szavakkal, kinek akarok imponálni, mert ez a különböző élethelyzetekben nagyon más képeket eredményezhet. Itt az elképzelt ideális pár számára készül a kép és a leírás, és a tét abban rejlik, hogy a vágyott másik magára ismer-e bennem. Orbán György ráadásul nem professzionális portrékat készí-

tett, abban az értelemben, ahogy ezt egy fotóstól elvárnánk, hanem a privát fotókról ismert képi helyzeteket, együttállásokat ismétli. Ezek a képek a neten valószínűleg beleolvadnának a több ezer feltöltött hasonló képbe.

☒ **LA:** *A társratalálásnak nemcsak a kommunikációs csatornái változtak, de a társadalmi keretei is. A hagyományok feloldódását boncolja SZABÓ BENKE RÓBERT Hajadonok (2004-2005) című művében,⁴ ahol a 21. század „vénkisasszonyait”, azaz 25 év fölötti független nőket fotóz ugyanabban a hagyományos menyasszonyi népviseletben.*

☒ **CSJ:** Tetszik, hogy a társratalálás társadalmi kereteit említed, mert tulajdonképpen Szabó Benke egy élethelyzetet kiválasztva értelmezett újra egy csoportot. Az utóbbi években megjelenő kifejezés, a „szingli” számomra mindig idegenül csengett, mert a média használatában egyrészt úgy tűnik, hogy egy viszonylag stabil csoportról van szó (akik szinglik maradnak életük végéig), miközben ez inkább egy „átmeneti” szakasz, másrészt kizárólag az egyén tudatosan vállalt döntéseként tüntetik fel ezt az állapotot, miközben a mai életvilágnak természetes velejárója, hogy a nők nem a szülői családból lépnek át a házasságba, aminek következményeként kialakul egy közbülső életszakasz. A címadó „hajadonok” megnevezés anakronisztikusságával érzékelteti a sokszor hagyományos társa-

4 Ld: Tatai Erzsébet: *NEM és NEM. Alexine Chanel (F) + Szabó Benke Róbert (H): NO AND NO. 2B Galéria, Budapest, 2008. február 18 – március 30. Balkon, 2009/3. 35-37.*

PPGROUP (MAJOROS ZITA ÉS KATARINA ŠEVIĆ)
PPkontakt, 2002

mukra közös terep. Közös virtuális világ, belső világ, ami már, hogy szakítottak, tulajdonképpen nem is létezik – illetve létezik ugyanúgy, mint azelőtt, de nem kézzelfoghatóan. A kapcsolat során a másik is készített fotókat, de ahogy a szakítással megszűnik az, amit a másiktól kapunk, az általa készített képek is megmutathatatlanokká váltak. Csak az űr mutatható már meg, az nem múlt el. Tandem-mű, amely nem jöhetett volna létre a másik nélkül. Ők abban az értelemben dolgoztak közösen, hogy egymás tekintetének szánták a képeket: ezek a fotók azért születtek, hogy a másik láthassa mindazt, amit ők, amikor nincsenek együtt.

☉ **LA:** Az egyetlen kétszerzős munka pedig MAJOROS ZITA és KATARINA ŠEVIĆ többretegű szimbólumrendszerre épülő videómunkája (PPkontakt, 2002), melyben addig cserélgetik kontaktlencséiket egymás között, míg mindkettőjük szeme vörös nem lesz a sírástól...

☉ **Szs:** Ez annyiban hasonlít a *Hiányzó képek*re, hogy itt is felmerül az a szándék, hogy „láss az én szememmel”. Intim kapcsolatban különösen fontos, hogy a másik úgy is lássa, úgy is tudja látni a dolgokat, ahogy én. Azt hiszem, ez az igazi közelség egyik kulcsa. A *Hiányzó képek*ben az egyik fél visszavette a képei, ezek az üres oldalak szinte a megvakítással érnek fel – már nem láthatod, amit én. Šević és Majoros művében pedig engem a konkrét, a megvalósuló nézőpont-csere nyűgöz le. Fáj, nem kellemes, de fontos, hát csináljuk.

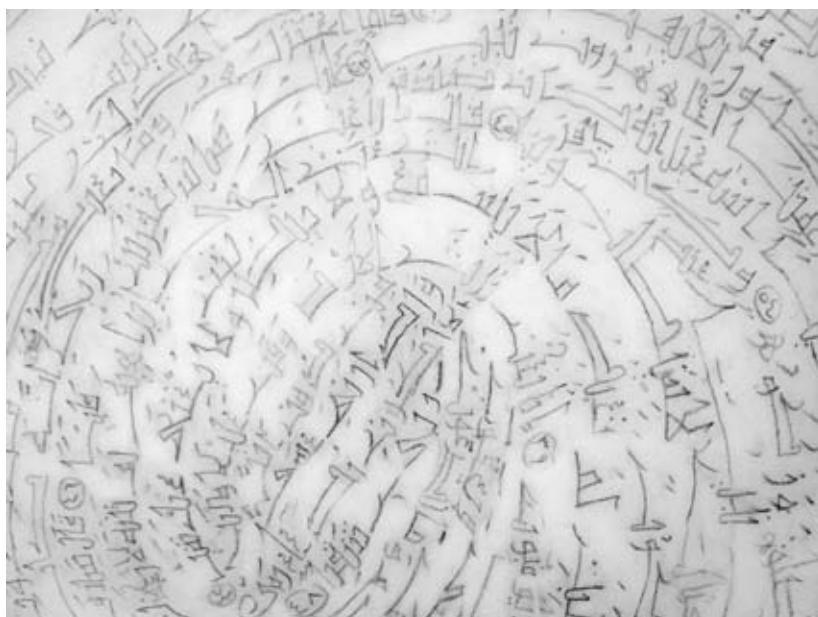
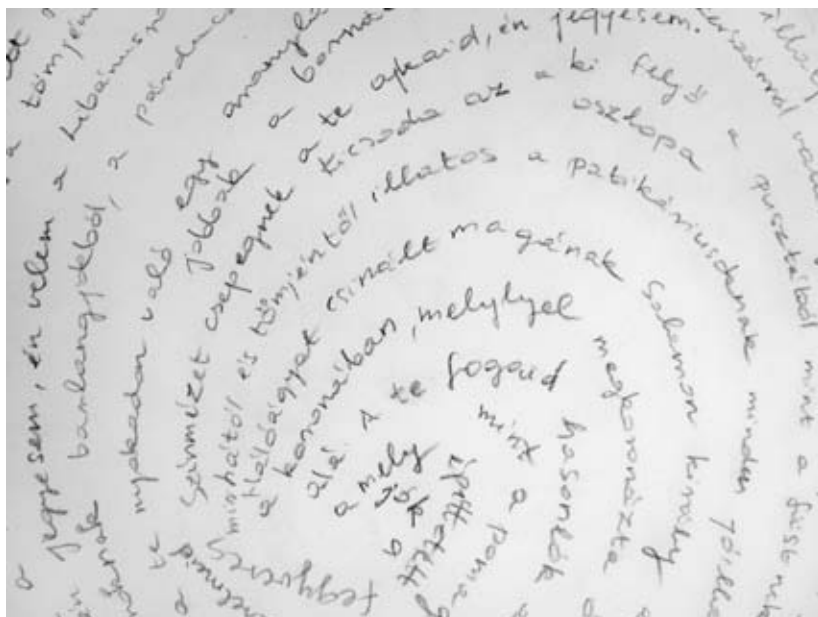
☉ **CSJ:** A két művész együttműködéséről feltétlenül el kell mondani, hogy a barátság mellett már korábban is dolgoztak együtt, így a Stúdió Galériában bemutatott közös kiállításon közös néven PPgroup-ként futottak.⁶ Tulajdonképpen a PP Kontakt ennek a többretegű történetnek, a szellemi, az emberi, a nők egymás közötti kapcsolatának egyfajta tematizálása, és a megjelenés kontextusától függően válik hangsúlyosabbá egy-egy réteg, ami számomra a mű érzékenységével kapcsolható össze.

☉ **LA:** *Elégedettek vagytok?*

☉ **Szs:** Nekem juttalómjáték volt ez a kiállítás. Olyan műveket válogattunk össze, amelyek évek óta változatlan hatással voltak rám, legalábbis a kiállított művek jó részével így vagyok. Nem unom meg őket, nem érzem, hogy már nem lennének aktuálisak, vagy veszítettek volna a hatásukból amiatt, hogy régebbiek, vagy azért, mert több helyen is ki voltak már állítva. Ugyanolyan erősen hatnak rám, érzelmeket váltanak ki belőlem, újra és újra végiggondolom őket, és ilyenkor mindig felkelti a figyelmemet valami új, addig még számomra észrevétlenül maradt aspektusuk.

ORAVECZ TÍMEA
Ujjenyomat I., II., 2006, pausz, grafit

x

interjú

⁶ PPgroup: *Fitness Center*, Stúdió Galéria, Budapest, 2001. aug. 28 – szept. 29. (Ld: Baglyas Erika: *Art Fitness Center*. Balkon, 2001/10.)